

Deltaplan
Agrarisch
Waterbeheer

Jaarverslag 2021

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Veel kennis en creativiteit in de sector	6
Kennisoverdracht basis voor keuze maatregelen	10
Met focus verder in de uitvoering	12
Meten is inzicht geven	14
Monitoring zet akkerbouwer Pieter aan het denken over bedrijfsvoering	15
Het DAW: geen project hetzelfde	16
Ook in 2021 wind in de rug voor BodemUP	18
Gebiedsmakelaars denken mee vanuit boerenpraktijk	20
Tools en inspiratie	22
Spaarbodem: nuttige informatie door schop in de grond	24
Communicatie via de Waterkaravaan	26

Voorwoord

We kijken terug op een boeiend 2021, maar zijn ook alweer volop in 2022. We ontmoeten elkaar weer fysiek, zijn met elkaar in gesprek, maken resultaten zichtbaar vanuit ons gezamenlijk doel 'samen werken aan schoon en voldoende water en een betere bodem'.

Want met elkaar zijn we aan zet om de water- en bodemkwaliteit te verbeteren. Bij het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) gaat dit samen met verbetering van de agrarische bedrijfsvoering. Juist de combinatie van boeren en tuinders die vrijwillig maatregelen nemen die goed zijn voor hun bodem, gewas of vee en waarmee tegelijkertijd wordt gewerkt aan de wateropgave blijft de basis van het DAW. Het DAW geeft agrariërs de ruimte om zelf aan het stuur te zitten om naar doelen toe te werken. We willen onze impact de komende jaren nog groter maken door nog meer samen te werken en samen meer DAW-maatregelen uit te voeren.

2021 kende helaas weer haar beperkingen door corona. Het was een groot gemis dat de deelnemers van projecten elkaar niet tot nauwelijks in het veld konden ontmoeten. De kracht van het DAW is elkaar inspireren, bij elkaar op het erf kijken, kennis en ervaringen delen. Maar ook de fysieke gesprekken tussen boeren en tuinders, het waterschap en andere partijen werden gemist.

Tegelijkertijd zijn er in 2021, ondanks alle beperkingen, toch projecten bijgekomen, succesvolle regionale projecten zijn landelijk uitgerold en projecten zijn afgerond. We merken dat het belang van het monitoren van de resultaten uit al die projecten steeds groter wordt. Niet alleen op projectniveau, maar ook om de landelijke impact zichtbaar te maken. We hebben een goed gevoel over de resultaten die er behaald worden, dat willen we ook graag laten zien. Daarnaast wordt het belang van monitoren onderstreept door de komst van het 7e actieprogramma nitraatrichtlijn. Dit programma kent stevige doelen die de agrarische sector moet halen. Het DAW draagt daarnaast ook bij aan het behalen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water, het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie gewasbescherming 2030 met het pakket van maatregelen emissiereductie gewasbescherming open teelten, de Beleidsnota drinkwater en het Deltaprogramma zoetwater. Het is belangrijk om te onderbouwen hoe het DAW bijdraagt aan de doelen en wat we met het DAW gezamenlijk hebben bereikt tot nu toe. Zo gaan we sneller van aansprekende voorbeeldprojecten naar bredere toepassing.

Een mooie toevoeging van het DAW is het Bestuurlijk Overleg. Doordat alle partners - het ministerie van IenW, het ministerie van LNV, Unie van Waterschappen, IPO en LTO Nederland - aan tafel

zitten krijgt het DAW de aandacht die het volgens ons verdient. 2021 was ook het jaar dat Geert de Groot het stokje als programmamanager heeft overgedragen aan Meri Loeffen. Met zijn enorme betrokkenheid bij dit grote project heeft Geert een belangrijke bijdrage geleverd aan waar het DAW nu staat. Aan Meri ligt er nu de taak, om met haar frisheid en energie, het DAW verder te brengen. Daar hebben wij alle vertrouwen in. We zijn erg benieuwd naar haar nieuwe inzichten en aanpak.

Wij wensen u veel leesplezier met dit jaarverslag 2021.

Tineke de Vries
Voormalig bestuurder
Bodem en Water
LTO Nederland

Sander Mager
Bestuurder
Unie van Waterschappen

Veel kennis en creativiteit in de sector

De kennis over goed water- en bodembeheer onder boeren en tuinders groeit: steeds meer agrariërs werken via de projecten van het DAW aan schoon en voldoende zoetwater en doen meer kennis op over welke maatregelen effectief zijn voor hun omgeving én bedrijf.

“Het is mooi om te zien hoe vanuit kennis de bewustwording groeit en ook inzicht komt in eigen invloed op een goede water- en bodemkwaliteit. Ik zie dat boeren zelf over hun bodembeheer, waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid

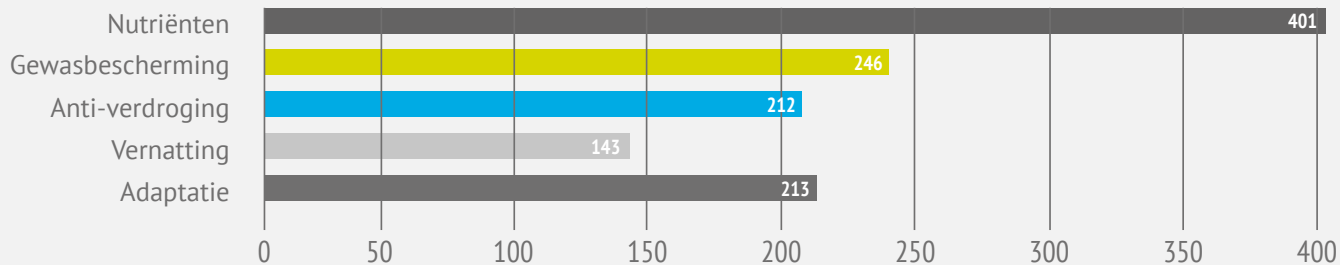
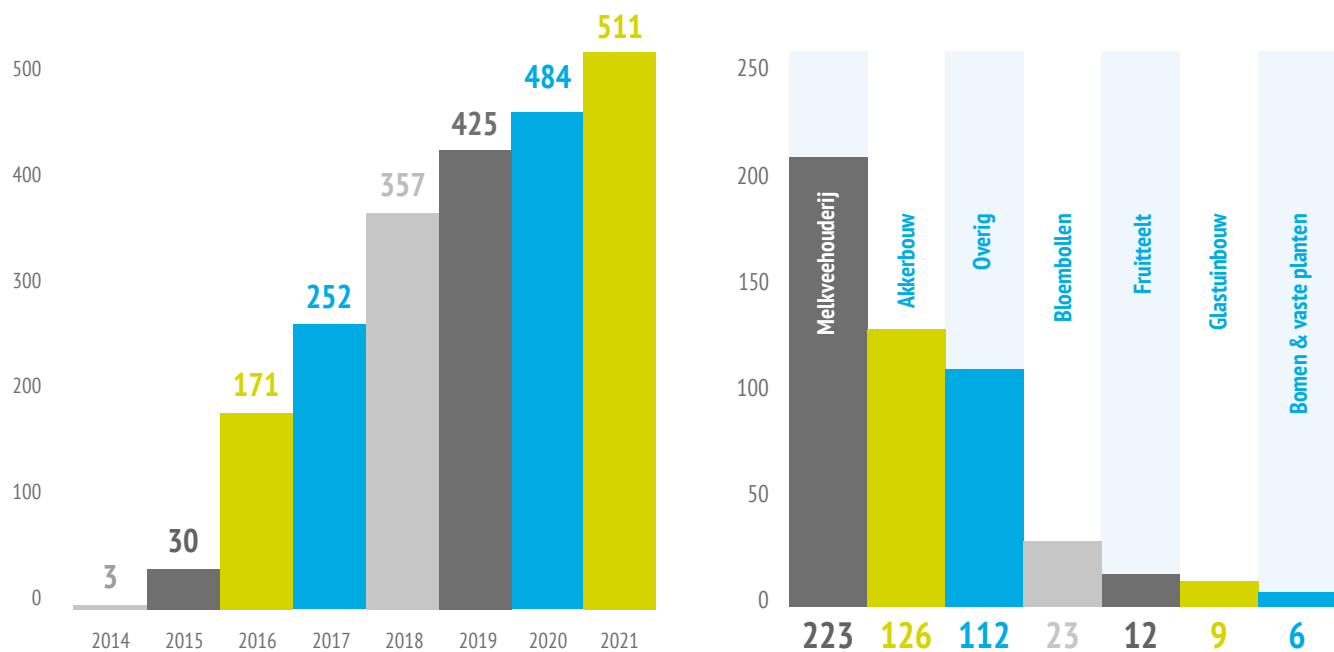
nadenken en nieuwe dingen gaan uittesten. Ze delen met elkaar ervaringen en passen hun bedrijfsvoering aan. Er zit veel kennis, maar ook veel creativiteit in de sector.”
ziet Meri Loeffen, programmamanager van het DAW.

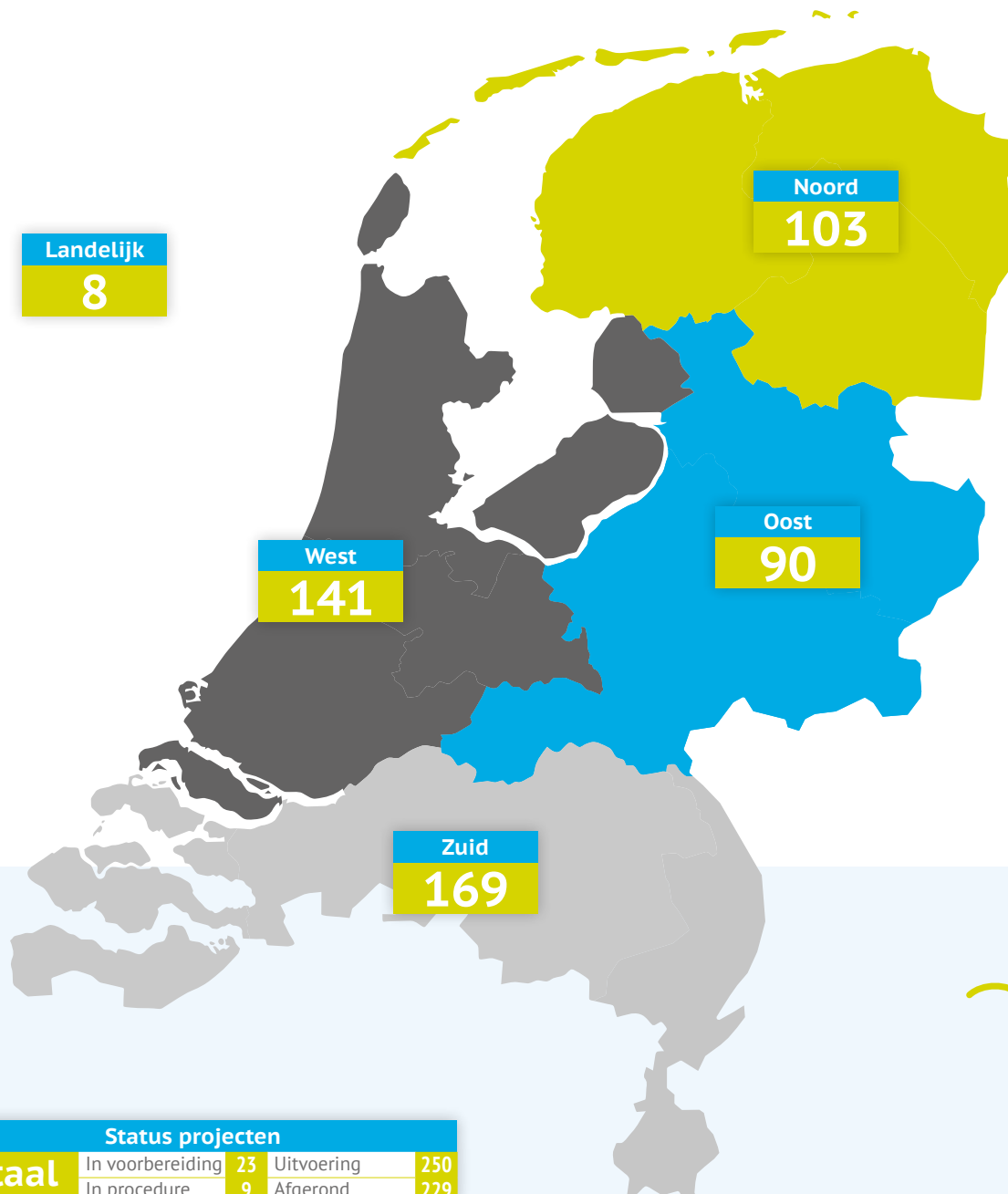
**Scan voor
meer info**

Aantal projecten (cumulatief)

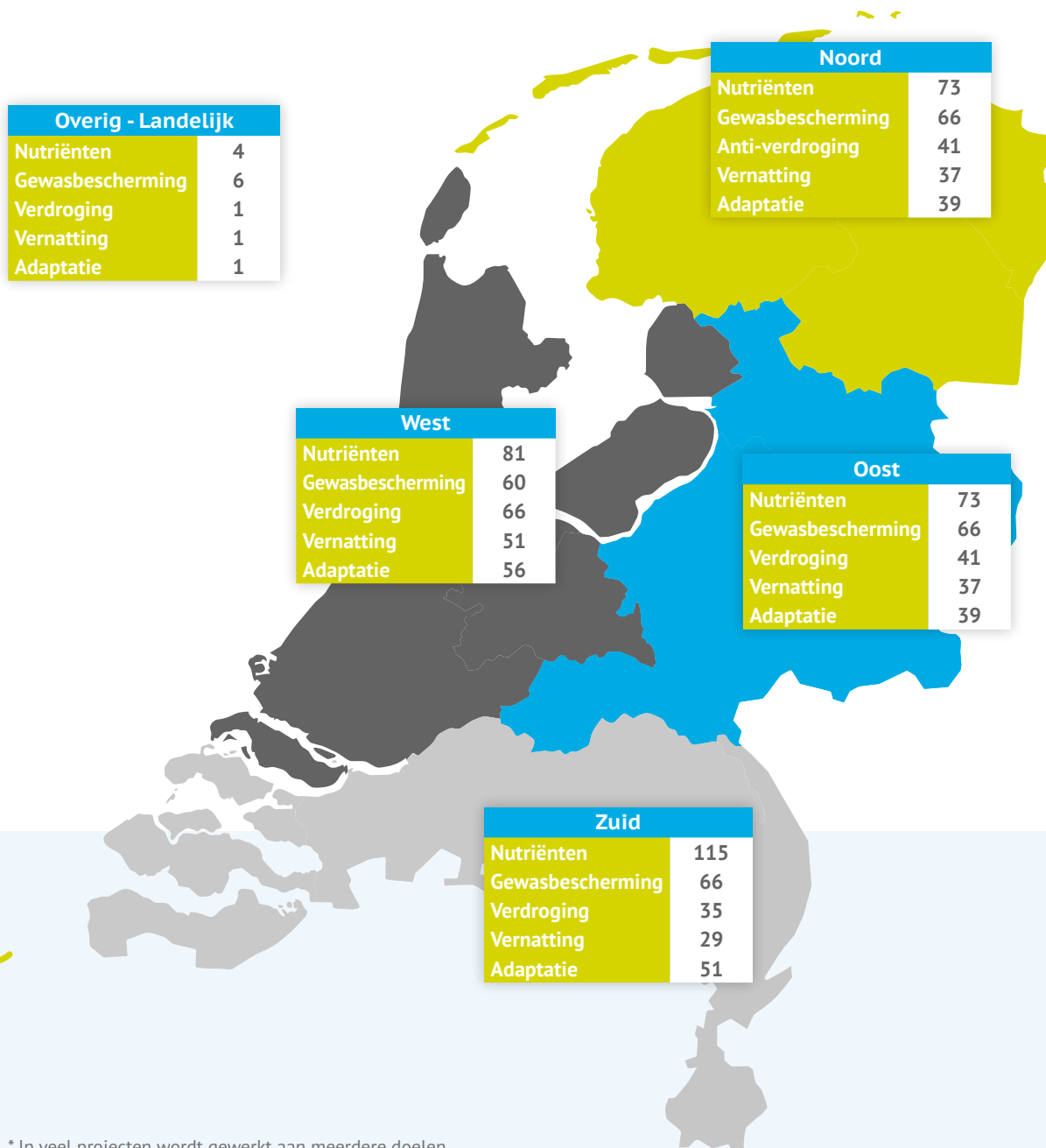

Aantal projecten per regio

Status projecten				
Totaal	In voorbereiding	23	Uitvoering	250
	In procedure	9	Afgerond	229

Thema's waaraan het DAW werkt*

* In veel projecten wordt gewerkt aan meerdere doelen.

Kennisoverdracht basis voor keuze maatregelen

Hieronder is een verdeling weergegeven van de meest uitgevoerde maatregelen per opgave. Opvallend hierin is dat bij alle opgaven de kennisoverdracht bovenaan staat. Kennisoverdracht tussen agrariërs onderling is essentieel, omdat agrariërs hiermee inzicht krijgen in de mogelijkheden en effectiviteit van maatregelen. Steeds meer informatie over effecten op het grond- en oppervlaktewater komt uit lopende projecten. Langlopende projecten geven steeds meer relevante en onderbouwde praktijkinformatie over de bedrijfsresultaten bij een op bodem- en waterbeheer gerichte bedrijfsvoering.

* Veel projecten dienen meerdere doelen en worden bij meerdere maatregelen meegenomen.

Verminderen verlies nutriënten (totaal 402 projecten)	Aantal projecten
Kennisoverdracht	166
Landelijk uitrollen Vruchtbare Kringloop over alle sectoren. Het betreft hier voornamelijk het gezamenlijk opstellen van het plan door meerdere bedrijven in een gebied.	53
Integraal bedrijfsplan opstellen als onderdeel van bewustwordingsactiviteiten ter bevordering van waterbewust boeren.	42
Herinrichting erf en aanleg opvangvoorziening voor tegengaan erfafspoeling (meer dan wettelijk verplicht)	28
Voeg compost of andere OS verhogende bronnen toe	24

Verminderen verlies gewasbeschermingsmiddelen (totaal 246 projecten)	Aantal projecten
Kennisoverdracht	109
Aanleg voorzieningen om erf/ bedrijfswater te zuiveren (meer dan wettelijk verplicht)	33
Herinrichting erf en aanleg opvangvoorziening voor tegengaan erfafspoeling (meer dan wettelijk verplicht)	20
Integraal bedrijfsplan opstellen als onderdeel van bewustwordingsactiviteiten ter bevordering van waterbewust boeren.	18
Restwater spuitmiddel en dompelvloeistof inzamelen/ opvangen en zuiveren (meer dan wettelijk verplicht)	17

Verminderen verdrogingschade (totaal 212 projecten)	Aantal projecten
Kennisoverdracht	81
Aanleg regelbare/ peilgestuurde drainage evt. in combinatie met klimaatadaptieve regelbare drainage	26
Integraal bedrijfsplan opstellen als onderdeel van bewustwordingsactiviteiten ter bevordering van waterbewust boeren.	22
Water vasthouden in een kavelsloot door: - Het plaatsen van een LOP-stuw of - Het verhogen van een bestaande duiker of - Deze volledig te dempen of - Het verhogen van de slootbodem.	21
Investerings in gerichte watergeefsystemen	20

Vermindering natschade (totaal 143 projecten)	Aantal projecten
Kennisoverdracht	61
Aanleg regelbare/ peilgestuurde drainage evt. in combinatie met klimaatadaptieve regelbare drainage	16
Integraal bedrijfsplan opstellen als onderdeel van bewustwordingsactiviteiten ter bevordering van waterbewust boeren.	15
Aanleg/ beheer natuurvriendelijke oevers en/of waterbergingssoever	10
Gebiedsgericht bedrijfswaterplan opstellen. Het betreft hier voornamelijk het gezamenlijk opstellen van het plan door meerdere bedrijven in een gebied.	10

Klimaatadaptatie (totaal 213 projecten)	Aantal projecten
Kennisoverdracht	96
Integraal bedrijfsplan opstellen als onderdeel van bewustwordingsactiviteiten ter bevordering van waterbewust boeren.	41
Landelijk uitrollen Vruchtbare Kringloop over alle sectoren. Het betreft hier voornamelijk het gezamenlijk opstellen van het plan door meerdere bedrijven in een gebied.	22
Aanleg regelbare/ peilgestuurde drainage evt. in combinatie met klimaatadaptieve regelbare drainage	20
Investeringen mbt infiltratie via onderwaterdrainage (bv. veenweidegebied)	15

An aerial photograph of a rural landscape. A winding river flows through the center, surrounded by lush green fields. A road curves through the lower-left portion of the image. The sky is clear and blue. The text 'Met focus verder in de uitvoering' is overlaid in large white font.

Met focus verder in de uitvoering

“Het is best spannend om exact op te schrijven wat je gaat doen.” En toch doen we dat binnen het DAW. Voor ieder waterschapsgebied is een Gebiedsdocument Agrarische Wateropgave (GAW) opgesteld. In dit document zijn de waterkwaliteits- en waterkwantiteitsopgaven per waterschapbeheersgebied in beeld gebracht. Het vervolg is het ontwikkelen van een Uitvoeringsprogramma (UP), waarmee in 2021 is gestart.

In een uitvoeringsprogramma worden de afspraken vastgelegd over hoe partijen samen gaan werken aan de opgave om voldoende schoon water in een gebied te realiseren. Er worden in het gebied gerichte keuzes gemaakt en vastgelegd over de inzet van middelen en geld om zo effectief mogelijk te werken aan het halen van de drie hoofddoelen van het DAW in 2027: verbeteren waterkwaliteit en -kwantiteit en een economisch sterke en duurzame landbouw. Gisèle Snels, werkzaam bij RVO en lid van het Supportteam DAW, is betrokken bij de ontwikkeling van de UP's. "Het is best spannend om exact op te schrijven wat je gaat doen. Het is belangrijk dat we de specifieke gebiedsopgave helder hebben en het doel voor ogen houden. Er moeten maatregelen genomen worden om te werken aan schoon en voldoende water en een betere bodem. Hierin moeten we met zoveel mogelijk boeren en tuinders samenwerken met de waterbeheerders in de gebieden", aldus Snels.

Elk gebied eigen plan

Het traject om te komen tot een Uitvoeringsprogramma wordt in elk waterschapsgebied anders vorm gegeven. Elk gebied heeft zijn eigen bijzonderheden en uitdagingen. Lydia Wijbenga is als DAW-regiocoördinator verantwoordelijk voor de UP's in de waterschappen Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden en Waterschap Amstel, Gooi en Vecht. "Het gesprek over de UP's voeren wij met alle betrokkenen. Naast het waterschap nodigen wij ook de verschillende agrarische partijen en de boer en tuinder zelf uit. Iedereen heeft veel kennis en ervaring binnen zijn eigen vakgebied. Daarnaast zijn er veel goede voorbeelden van projecten en maatregelen waar een boer of tuinder mee aan de slag kan.

Tijdens de bijeenkomsten die wij hebben over de UP's willen wij al deze kennis en informatie graag boven tafel krijgen", legt Wijbenga uit.

De kracht van het supportteam

Elke DAW-regiocoördinator pakt het ontwikkelen van het Uitvoerings-programma aan op zijn eigen manier en waar zijn/haar gebied behoefte aan heeft. Omdat je als regiocoördinator zo diep in het proces zit, is het fijn dat je ervaringen, uitdagingen en dilemma's kan delen in het DAW Supportteam. Snels: "Soms kunnen wij helpen om het proces een duwtje te geven. Met de ervaring over gebiedsprocessen of met data en factstheets die wij binnen RVO beschikbaar hebben. Doordat wij vanaf een afstand meekijken kunnen wij de regiocoördinatoren helpen om overzicht te houden en helpen om de juiste richting in te gaan."

We blijven in gesprek

Eind 2022 verwachten we dat in alle gebieden afspraken zijn gemaakt over de uitvoering. Daarna begin het 'echte' werk. Wijbenga licht toe: "Ook in de komende jaren blijft het een lerend proces. We gaan aan de slag, blijven in gesprek, luisteren en monitoren en indien nodig gaan we bijsturen. We moeten vooral goed blijven samenwerken."

Links Gisèle Snels, rechts Lydia Wijbenga

Scan
voor
meer
info

Meten is inzicht geven

Meten is weten? Zeker, vindt Steven Visser, lid van het DAW-Kernteam, maar: meten is ook betrekken. En daarmee bewustwording en inzicht in eigen invloed onder boeren en tuinders vergroten. Met de in 2021 ontwikkelde monitoringsaanpak is dat het doel van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). Parallel daaraan maken we zo de impact van het DAW meer zichtbaar maken.

Het DAW maakt in 2022 meer werk van monitoring om effect en omvang van het programma te laten zien. Belangrijk om een aantal redenen, vindt Steven Visser, adviseur van het DAW-Kernteam: “Beleidsmakers meer laten beseffen dat het DAW ertoe doet, qua omvang en effect van de maatregelen. Daarnaast willen we dat boeren en tuinders zélf meer gaan meten zodat ze weten wat gebeurt in hun eigen gebied.” Goed voorbeeld daarvan is akkerbouwer Pieter Meijer die mate van verzilting op zijn percelen meet (zie pagina 15).

Met monitoring effect DAW bepalen

Door per project relevante informatie te verzamelen over het gebied, aantal deelnemers, aantal hectare, omvang genomen maatregelen uit de BOOT-lijst, locatie, grondsoort en kosten laten we zien wat de omvang van het DAW-programma is. Visser: “Dat is meer dan we nu registreren, en daarmee laten we zien dat boeren en tuinders met waterschappen en andere partners de schouders eronder zetten. Dat is een krachtig signaal naar beleidsmakers in Nederland en Brussel.” Door de omvang van het DAW-programma gekwantificeerd te gebruiken in de modelmatige analyses is mogelijk ook het te verwachten effect van het DAW beter te voorspellen.

Gebiedsgericht meetnetwerk

Naast modelmatige analyse, zijn er nog twee andere manieren om het effect van het DAW te monitoren. Een daarvan is gebruik maken van de huidige meetnetten (o.a. Landelijk meetnet effecten Mestbeleid, Meetnet Nutriënten Landbouw Specifiek Oppervlaktewater). Het meest interessant voor het DAW vindt Visser de gebiedsgerichte meetnetwerken die worden opgezet. “In 3 à 5 gebieden in Nederland met zoveel mogelijk betrokken boeren en tuinders actief aan de slag gaan. Zij gaan zelf meten en voeren goede DAW-maatregelen uit.”

Het DAW-effect zal dan zichtbaar worden, verwacht Visser. “En belangrijker, deelnemende agrarische ondernemers zullen effect zien van hun bijdrage op hun eigen land.” Meten is betrekken, stelt Visser dus: “De boer weet al veel en wordt door monitoring bevestigd in zijn denken of komt zaken tegen waarin hij zich verder wil verdiepen. Metingen geeft een boer houvast bij zijn bedrijfsvoering.”

Monitoring zet akkerbouwer Pieter aan het denken over bedrijfsvoering

Akkerbouwer Pieter Meijer greep de mogelijkheid om zelf verzilting te meten op zijn land via het DAW-project Boeren Meten Water met beide handen aan. De jonge boer hoort veel over verzilting in zijn gebied - Kloosterburen in Groningen, tegen de waddenkust aan – maar heeft niet het idee dat zijn gewassen daar onder lijden. “Ik ervaar geen problemen, dus ik doe ook mee aan dit project om te zien óf er sprake is van verzilting en zo ja, hoeveel dan.”

Via Boeren Meten Water is er een Aqua Pin in de grond geplaatst die onder meer het EC-gehalte (zout) en bodemtemperatuur meet. Meijer logt wekelijks in om de data te bekijken. “De Aqua Pin wil ik om de zoveel tijd verplaatsen om een goed beeld te krijgen van waar op mijn land sprake is van verzilting.” Meijer zag al een groot verschil in zoutgehalte op twee plekken in het perceel die hemelsbreed maar 150 meter van elkaar af liggen. “Opmerkelijk en heel waardevolle informatie voor mij.”

Bedrijfsvoering aanpassen door inzicht

Meijer is blij dat hij na uitleg via projectpartner en ontwikkelaar Acacia Water zélf toegang heeft tot zijn eigen data. “Ik vind het leuk om te volgen en het zet mij aan het denken over mijn bedrijfsvoering. Bijvoorbeeld of ik op een perceel met een hoger zoutgehalte zal kiezen voor een aardappelras dat daar beter kan.”

Ook maakt de Groninger met de data in het achterhoofd andere keuzen voor grondwerkzaamheden. “Is er echt sprake van veel verzilting, dan moet ik de grond niet teveel beroeren en is het zaak de bovengrond in goede conditie te houden.”

De Aqua Pin heeft Meijer moeten kopen, maar ‘het inzicht dat het mij biedt, is de aanschaf wel waard’: “Ik wil langdurig monitoren om een goed beeld te krijgen.” De data van hem en andere projectpartners onherleidbaar delen met beleidsmakers vindt Meijer geen probleem. “Dat lijkt mij juist heel zinvol. Dan wordt pas echt duidelijk of er sprake is van een breed probleem en kan er goed beleid gemaakt worden.”

Kijk hier
de infovideo
Scan de
QR code

Het DAW: geen project hetzelfde

Friesland **Bodem APK**

Bodem APK staat voor Analyse, Planvorming en Kwaliteitsverbetering. Deelnemers krijgen meer inzicht in de bodem op het eigen bedrijf én in de maatregelen om de bodem te verbeteren. Bestaande kennis ter verbetering van de bodemkwaliteit op bedrijfsniveau wordt in de praktijk gedemonstreerd.

Flevoland **Boer van de Toekomst**

Het DAW wil met haar samenwerking met de Boerderij van de Toekomst in Lelystad aan boeren, tuinders én onderzoekers een platform bieden om met elkaar in gesprek te gaan over de uitdagingen die op de landbouw afkomen. Vanuit de verschillende regio's worden er excursies naar de Boerderij van de Toekomst gehouden. Ook is het spel Boer van de Toekomst ontwikkeld.

Zuid-Holland

Boeren met toekomst in polder Aarlanderveen

In het nieuwe DAW-project Boeren met toekomst in Polder Aarlanderveen gaan boeren gezamenlijk met partners aan de slag voor een beter toekomstperspectief. Het verbeteren van de waterkwaliteit, het reduceren van de stikstofuitstoot, het verminderen van bodemdaling en het verhogen van de biodiversiteit zijn enkele van de opgaven voor agrariërs die in dit gebied spelen.

Groningen

Uitvoeringsstimulans ten behoeve van water- en bodemkwaliteit

Agrariërs kunnen eenmalig een (investerings)subsidie aanvragen voor maatregelen die de kwaliteit van het oppervlaktewater verbeteren of het vasthouden van water op landbouwgrond bevorderen. Binnen no-time meldt zich de 120ste deelnemer en daarmee is het project in het Groningse deel van het Noorderzijlvest een groot succes.

Utrecht

Polderkennis op Peil

In Polderkennis op Peil kwamen maar liefst 100 veehouders in West-Utrecht regelmatig in studiegroepen bijeen om kennis uit te wisselen over water en bodem op polderniveau. Het werken met studiegroepen op polderniveau is nieuw. In het project staan twee thema's centraal: waterbeheer in eigen polder, en bodem en water in het bedrijfsmanagement.

Limburg

Grondig Boeren met Mais (onderdeel van Duurzaam Schoon Grondwater)

Mais is een belangrijk gewas voor veehouders op de zandgronden in Limburg. Mais is echter een uitspoelingsgevoelig gewas en lastig om met lage verliezen te telen. Op bijeenkomsten op proefbedrijven en satellietbedrijven willen we demonstreren aan telers, loonwerkers en erfbedreiders hoe de maïsteelt verduurzaamd kan worden.

**OOK IN 2021 WIND IN
DE RUG VOOR BODEMUP
Aanpak wordt
overgenomen door
andere provincies**

BodemUP blijft een paradepaardje van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. Ruim 80 procent van de Brabantse boeren en tuinders in grondwaterbeschermingsgebied doen in 2021 mee aan het project. En allemaal nemen ze maatregelen, dankzij de gebiedsgerichte op maat-aanpak. Regio-coördinator Johan Elshof en Peter Ramakers (opdrachtnemer waterkwaliteit bij provincie Noord-Brabant) bliken terug en vooruit.

Boeren en tuinders zijn zich heel bewust van het belang van een gezonde bodem en goede waterkwaliteit- en kwantiteit. De bodem is hun kapitaal, waar het harde werk zich moet uitbetalen. Maar wanneer is je bodem gezond, hoe houd je 'm gezond, voorkom je uitspoeling, benut je het beschikbare water optimaal? In dat kenniscat is BodemUP gesprongen, zegt Johan Elshof. "En vanaf het begin met de gedachte 'we moeten het de boer zo gemakkelijk mogelijk maken.' Vandaar die gebiedsgerichte op maat-aanpak en integrale advisering. "In de praktijk betekent dat dat boer en coach elkaar kennen, we opgaven proberen te koppelen en de ondernemer uiteindelijk kiest welke maatregelen hij neemt."

Rugzakje van de coach

Een schot in de roos, zo blijkt ook in 2021 weer: "De subsidieregeling Wel Goed Water Geven loopt in Brabant mede zo goed doordat onze bodemcoaches het meenemen in hun gesprek met de boer. Hetzelfde geldt voor deelname aan Schoon Water Brabant om emissies naar het oppervlaktewater te verminderen." En neem de Bedrijfs-, bodem- en waterplannen (per perceel en bedrijf inzicht krijgen in de opgaven, red.): begin 2021 waren er net 25 rapporten opgesteld. "Toen het in het rugzakje van de BodemUp-coach ging zaten we binnen no time op 370 BBW-plannen." Elshof wil maar zeggen: boeren en tuinders willen wel. "Ondernemers hebben zelf

ook behoefte aan inzicht in hun opgaven en willen weten welke maatregelen het meest effectief zijn. De coach geeft een zetje in de juiste richting."

Basis hetzelfde

Geen wonder dus dat ze ook in andere provincies de BodemUp-aanpak kopiëren. Peter Ramakers: "Terwijl dat niet vanzelfsprekend is, bodembeleid is namelijk een taak van het ministerie van LNV. Het is Noord-Brabant te prijzen dat ze samenwerking heeft gezocht met waterschap en boeren en tuinders en zelf een aanpak heeft geformuleerd." Ramakers – naast opdrachtnemer Waterkwaliteit voor Noord-Brabant ook aangesloten bij het DAW Kernteam namens IPO – juicht toe dat Limburg, Gelderland en Flevoland volgen. "En het DAW werkt zelf via Versterkte Kennisverspreiding aan een variant van BodemUp." Overall is de basis hetzelfde: kennis over de bodem weer bij de boer brengen door middel van intensieve bijeenkomsten om handelingsperspectief te bieden.

In Brabant hebben ze de handen al op elkaar voor nog eens 8 jaar BodemUP. Ramakers: "Dat stukje zekerheid hebben boeren en tuinders in heel Nederland nodig. In Brabant zien we dat deze aanpak werkt, met een langere looptijd zullen de effecten óók volgen. Ik heb er vertrouwen in."

Gebiedsmakelaars denken mee vanuit boerenpraktijk

Een boerenstuw, peilgestuurde drainage of de aanleg van natuurvriendelijke oevers. Het zijn allemaal investeringen die droogte tegengaan en de waterkwaliteit verbeteren. De gebiedsmakelaars Henk Jolink van LTO Noord en Daniël Nieuwenhuis van waterschap Rijn & IJssel ondersteunen dagelijks boeren en tuinders in Gelderland om dit te realiseren.

Boeren en tuinders zelf de keuze bieden om aan de slag te gaan met maatregelen om de waterkwaliteit en -kwantiteit in stand te houden. Dit is de aanpak waar Nieuwenhuis en Jolink mee werken. Zowel vanuit het DAW onder de investeringsregeling 'Zoetwatervoorziening Oost-Nederland' (ZON) als vanuit het programma 'Elke druppel de grond in' van waterschap Rijn en IJssel.

Vrijwillige aanpak

"De boer klopt bij ons vrijwillig aan voor advies. Tijdens het bezoek delen we vanuit het programma 'Elke druppel de grond in' inzichten die we opdoen op het landschap en gaan aan de hand daarvan het gesprek aan om samen gewenste maatregelen te kiezen. Welke stappen kun je zetten om meer water vast te houden en nutriëntenverliezen te beperken", vertelt Nieuwenhuis. "Vervolgens faciliteren we via de ZON-regeling* vanuit het DAW met het aanvragen van de investering. Hiermee ontzorgen we

de boer grotendeels van het papierwerk rondom de aanvraag", vult Jolink aan. "Een bottom-up aanpak, waarbij de boer zelf aan het roer blijft."

Droogte de baas blijven

In 2021 melden zich voor het programma meer dan 300 geïnteresseerde boeren en maakten maar liefst 130 boeren gebruik van de subsidiemaatregel. "Na drie droge jaren zien boeren het belang in om de droogte de baas te blijven. Ze nemen maatregelen om opbrengstenverliezen zoveel mogelijk te voorkomen en om de nutriëntenbenutting in deze moeilijke omstandigheden te optimaliseren." De wil om over te gaan tot aanpak is groot, merkt ook Nieuwenhuis. "In de zomer van 2021 hield het DAW een webinar over de kennis en ervaringen rond waterbeschikbaarheid en de (subsidie)mogelijkheden. Door dit webinar krijgen we nu nog steeds aanvragen. Kortom, een webinar met succes!"

Een gezamenlijk doel

Een andere succesfactor binnen dit geheel is de samenwerking tussen het DAW en waterschap Rijn en IJssel. “Het waterschap heeft veel kennis van het watersysteem. Loopt een boer tegen een probleem aan, wijzen zij op een mogelijke oplossing. Het DAW faciliteert. Als gebiedsmakelaars denken we mee vanuit de boerenpraktijk, begeleiden de eventuele (subsidie)aanvraag en gaan voor een goede en snelle oplossing”, geeft Jolink aan. “Een praktische samenwerking met korte lijntjes”, vindt ook Nieuwenhuis. “We hebben een gezamenlijk doel: De boer en tuinder in het gebied faciliteren in de strijd tegen droogte.”

“Een praktische samenwerking met korte lijntjes”

*Wat is de ZON-regeling?

Met de ZON-regeling kunnen boeren en tuinders vrijwillig of op basis van een bedrijfsadvies kiezen uit verschillende maatregelen. In Overijssel, Drenthe en Gelderland kunnen boeren en tuinders maximaal 40% subsidie ontvangen op een maatregel, met een maximum van €10.000,- of €20.000,- per bedrijf (afhankelijk van het waterschap). Enkele voorbeelden van maatregelen die hiermee genomen worden zijn:

- Druppelirrigatie of ondergrondse drip-irrigatie;
- Nuttig toepassen van sloot- en bermmaaisel;
- Hergebruik gewasresten (stro, blad);
- Peilgestuurde drainage;
- Aanleggen van een boerenstuw.

Scan voor
meer info

Tools & Inspiratie

Meten is weten en daarmee verbeteren. Binnen het DAW weten we dat als geen ander. Daarom een (bescheiden) overzicht van diverse tools, hulpmiddelen en instrumenten die vanuit het DAW worden ingezet om alle betrokkenen bij het DAW beter inzicht te geven in wat werkt, wat helpt en daarmee inspireert. Kijk voor meer informatie op de website van het DAW: www.agrarischwaterbeheer.nl

Erfscans voor Schoon Boerenerf

Op basis van de huidige en toekomstige wet- en regelgeving is het afstromen van voedingsstoffen (emissie) vanaf het boerenerf in het oppervlaktewater (erfafspoeling) niet toegestaan. Met hulp van een erfscan kunnen boeren en tuinders kosteloos en vrijblijvend een advies krijgen om erfafspoeling te voorkomen. De erfscan is onderdeel van het project Schoon boerenerf.

Het landelijke project Schoon boerenerf schakelt regionale adviseurs in die advies op maat geven. De adviseur maakt samen met de boer een rondgang op zijn bedrijf en brengt de knelpunten in kaart. Daarbij bespreekt hij praktische oplossingen en krijgt de boer bruikbare tips, zowel over de huidige situatie op het erf, als ook bij nieuwbouwplannen.

Voor het project DAW Alblasserwaard-Vijfheerenlanden volgden Joëlle de Pee, Lieke Kregel en Rosan de Groot de opleiding tot specialist erfafspoeling. Zij werken bij LTO Noord als projectleider binnen diverse DAW projecten. Zij kunnen bij boeren voortaan zelf de erfafspoeling in kaart brengen. En belangrijker: ze kunnen oplossingen aandragen voor een schoner erf.

Efficiënt beregenen en optimale nutriëntenbenutting

Voldoende water is belangrijk voor de bedrijfsvoering van boeren en tuinders, tegelijkertijd is schoon (drink)water belangrijk voor ons allemaal. Binnen het DAW-project Waterwijs Boeren leren agrariërs op een praktische manier hoe we waterkwantiteit- en kwaliteit, maar ook de bedrijfsvoering op het boerenbedrijf kunnen verbeteren.

Binnen het project Waterwijs Boeren zijn onder meer proeven gedaan met druppelirrigatie. Dit is een vorm van efficiënt beregenen en heeft naar verwachting een positief effect op het gebruik van nutriënten, de opbrengst en kwaliteit van gewas. De resultaten zijn gebundeld in een kennisbrochure. In een video worden de ervaringen met de aanleg van drupperirrigatie in aardappelteelt gedeeld.

Wie nutriënten en mineralen optimaal benut, zorgt voor gezonde en goede gewasopbrengst, maar ook voor minder uitspoeling naar het grondwater. Binnen Waterwijs Boeren deden we diverse praktijkervaringen op over mineralenbenutting. Hierover is een kennisbrochure ontwikkeld waarin efficiënte en effectieve maatregelen door experts en deelnemers wordt toegelicht.

Emissiereductiesprint: inspireren met video's

De campagne Emissiereductiesprint zet in op het verminderen van emissies van gewasbeschermingsmiddelen. Minder emissie via het erf, perceel en drift draagt bij aan het behoud van toelatingen van middelen, zorgt ervoor dat waterkwaliteitsdoelen zijn te halen en voor minder overlast bij omwonenden en in het milieu.

Goed voorbeeld doet volgen! Dat geldt zeker voor praktijkvoorbeelden van collega's. Daarom wordt in de campagne Emissiereductiesprint akkerbouwers en adviseurs gevraagd om via vlogs te laten zien hoe zij emissies van gewasbeschermingsmiddelen tegengaan.

Op emissiereductiesprint.nu staat verder een overzicht van diverse tools voor het terugdringen van emissie vanaf perceel en erf. Emissiereductiesprint is een initiatief van de LTO Nederland vakgroep Akkerbouw & Vollegroentesgroenten, het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer en BO Akkerbouw.

A man in a red jacket and blue jeans is kneeling on a dirt path next to a yellow tractor. He is holding a small soil sample in his hands and looking at it intently. The tractor's front loader is visible, with a red diamond-shaped logo on the side. The background shows a rural landscape with green fields and a cloudy sky. A yellow vertical bar is on the right side of the image.

Spaarbodem: nuttige informatie door schop in de grond

In het DAW-project Spaarbodem gaan Groningse akkerbouwers met een schop de grond in om kennis op te doen over de bodem. Met die informatie kunnen ze beter inspelen op ontwikkelingen als bodemdaling, verzilting en klimaatverandering. Deelnemend akkerbouwer Cor-Peter Feitsma vertelt waarom hij meedoet.

‘Alleen ga je niet zo snel met de schop het veld in om een gat te graven. Samen met collega’s wel, dan is het een activiteit die veel nuttige informatie kan opleveren’, zegt Cor-Peter Feitsma in Houwerzijl in Groningen. Hij doet mee aan Spaarbodem, een project waarin akkerbouwers in het beheergebied van waterschap Noorderzijlvest samen werken aan beter bodembeheer.

‘De aanleiding voor het project is dat in deze regio diverse factoren spelen die niet bevorderlijk zijn voor de bodem’, vertelt projectleider Ankie de Jong van LTO Noord. ‘Denk aan bodemdaling, klimaatverandering en verzilting. Een goed functionerende bodem is niet alleen van belang voor boeren om goede gewassen te telen, maar ook voor de waterkwaliteit en -kwantiteit in de omgeving.’ Project Spaarbodem is een initiatief vanuit het programma Gouden Gronden. Hierin werken het waterschap Noorderzijlvest, de provincie Groningen en de landbouw samen. Inmiddels doen al 38 akkerbouwers mee. Er is ruimte om het komende jaar door te groeien naar zestig deelnemers.

Praktische inslag spreekt aan

Binnen het project gaan de boeren in groepen van zo’n vijftien personen met een bodemthema aan de slag. De thema’s zijn: organische stof, bodemverdichting en bodemstructuur, jaarrond groen beteelde percelen en niet-kerende grondbewerking. Binnen iedere themagroep wordt een praktijkproef uitgevoerd bij een of meerdere deelnemers op het bedrijf. Dit jaar is bijvoorbeeld een praktijkproef rond bemesting van groenbemesters gestart. In de

proef vergelijken de boeren de gevolgen voor de bodem van het niet-bemesten van een groenbemester met wel bemesten en met extra veel bemesten. De praktische inslag van Spaarbodem spreekt akkerbouwer Feitsma aan. ‘Het afgelopen jaar konden we een paar keer met onze projectgroep bij collega’s op bezoek. Leren door ervaringen van anderen vind ik erg interessant. Tijdens een bezoek met een expert bij mij ontdekte ik een storende laag in de bodem. Die heb ik losgetrokken met de woeler.’

Leren over grondbewerking en bodemleven

Een onderwerp dat Feitsma het komende jaar samen met zijn collega’s verder wil uitdiepen, is ‘bodemleven stimuleren’. ‘Een paar jaar geleden hebben we een aantal percelen zware kleigrond laten diepspitten om de grond minder zwaar te maken. De lichtere grond die naar boven gekomen is, bevat nog weinig bodemleven. Via Spaarbodem hoop ik tips te krijgen hoe dat te verbeteren’. Dat geldt ook voor grondbewerking. ‘Zelf heb ik zowel een reguliere als een ondiep werkende ecoploeg. Ik gebruik ze afwisselend, een beetje afhankelijk van de weers- en bodemomstandigheden. Ook met niet-kerende grondbewerking heb ik enige ervaring. Binnen Spaarbodem verwacht ik te leren welke grondbewerking ik wanneer moet toepassen.’

Scan voor
meer info

Communicatie via de Waterkaravaan

Leren met en van elkaar. Dit doen de deelnemers binnen de projecten van het DAW. Om deze kennis te delen met boeren en tuinders, die niet deelnemen aan het project of in een andere regio wonen, worden deze praktijkverhalen en resultaten gedeeld via veel verschillende kanalen. Want net als in 2020 heeft de DAW Waterkaravaanbus, door coronamaatregelen, in 2021 bijna geen ritten gemaakt. De website, social media kanalen en nieuwsbrief van het DAW werden in 2021 weer goed gevonden en gelezen.

Aantal website bezoekers

27.465

Nieuwsberichten op de site

141

Volgers op Facebook

304

Aantal mensen bereikt

14.564

Volgers op Twitter

325

Aantal mensen bereikt

106.663

11 nieuwsbrieven

Aantal ontvangers per nieuwsbrief

650

Aanmelden?

Het DAW digitaal

Fysiek ontmoeten was vaak niet mogelijk. Binnen verschillende DAW projecten is daarom gekozen om webinars in te zetten om kennis te delen. De webinars van de vruchtbare kringloop projecten, zoetwatervoorziening Oost Nederland, Polderkennis op Peil en een webinar met het thema 'Alternatieven voor drempels in ruggenteelt' zijn nog steeds terug te kijken.

In Friesland en Groningen is de Waterkaravaanbus digitaal gaan rijden. Partners en geïnteresseerden werden vanachter hun scherm de hele provincie meegenomen. Twee succesvolle bijeenkomsten.

Op 11 november presenteerde het DAW zich in het online voorprogramma van het Nationaal Deltacongres. Dit congres richtte zich op iedereen die professioneel betrokken is bij (de uitvoering van) het nationaal Deltaprogramma.

“Leren met en van elkaar”

Het DAW op de beurs

Tijdens de Rundvee- en Mechanisatie Vakdagen in Hardenberg eind oktober konden projectleiders en regiocoördinatoren, eindelijk, live in gesprek met boeren en tuinders. Van herkenning, een goed of kritisch gesprek tot schouderophalen. Naast informatie over lopende DAW-projecten konden boeren zich op de beurs laten bijpraten over mogelijke (subsidie)regelingen voor investeringen en hierover flyers of brochures mee nemen.

Colofon

Titel

Jaarverslag Deltaplan Agrarisch Waterbeheer 2021

Interviews en eindredactie

Lytsa Post, Henriët Dijk, Sophie van den Hengel en Titia Bouman

Aangeboden door

Bestuurlijk Overleg Deltaplan Agrarisch Waterbeheer

Vormgeving

Comceptum Genemuiden

Fotografie

Harry Kolenbrander, Marieke Viergever, Fotobureau Hoge Noorden, Ruud Ploeg

Datum

April 2022

www.agrarischwaterbeheer.nl

